

**Belgische Kamer
van Volksvertegenwoordigers**

GEWONE ZITTING 1997 - 1998 (*)

13 JULI 1998

WETSVOORSTEL

**tot instelling van het verzoek tot
uitlegging bij het Hof van
Cassatie**

AANVULLEND VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE (1)

UITGEBRACHT DOOR
DE HEER **Jean BARZIN**

- (1) Samenstelling van de commissie :
Voorzitter : de heer Duquesne (A.)

A. — Vaste leden

C.V.P. HH. Vandeurzen,
VanOverberghe,
Verherstraeten, Willems.
P.S. HH. Moureaux; Borin,
Giet.
V.L.D. HH. Dewael, Van Belle,
Verwilghen.
S.P. HH. Landuyt,
Vandenbossche.
P.R.L.- HH. Barzin, Duquesne.
F.D.F.
P.S.C. Mevr. de T'Serclaes.
V.B. H. Laeremans.
Agalev/H. Lozie
Ecolo

B. — Plaatsvervangers

Mevr. Creyf, Mevr. D'Hondt,
HH.Didden, Leterme,
Mevr. Verhoeven.
HH. Dallons, Eerdeken, Minne,
Biefnot.
HH. Chevalier, De Croo, van den
Abeelen, Versnick.
HH. Delathouwer, Vande Lanotte,
Van der Maelen.
Mevr. Herzet, HH. Maingain,
Simonet.
HH. Beaufays, Mevr Cahay-André.
HH. Annemans, De Man.
H. Decroly, Mevr. Schüttringer.

C. — Niet-stemgerechtigd leden

V.U. H. Bourgeois.

Zie :

- 206 - 95 / 96 :

- N° 1 : Wetsvoorstel van de heer Duquesne.
- N°s 2 tot 5 : Amendementen.
- N° 6 : Verslag.
- N° 7 : Tekst aangenomen door de commissie.
- N° 8 : Amendement.
- N° 9 : Advies van de Raad van State.
- N°s 10 en 11 : Amendementen.

Zie ook :

- N° 13 : Tekst aangenomen door de commissie.

(*) Vierde zitting van de 49ste zittingsperiode

**Chambre des Représentants
de Belgique**

SESSION ORDINAIRE 1997 - 1998 (*)

13 JUILLET 1998

PROPOSITION DE LOI

**portant création d'une requête en
interprétation devant la
Cour de cassation**

RAPPORT COMPLÉMENTAIRE

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE (1)

PAR
M. **Jean BARZIN**

- (1) Composition de la commission :
Président : M. Duquesne (A.)

A. — Titulaires

C.V.P. MM. Vandeurzen,
Van Overberghe,
Verherstraeten, Willems.
P.S. HH. Moureaux; Borin,
Giet.
V.L.D. MM. Dewael, Van Belle,
Verwilghen.
S.P. MM. Landuyt,
Vandenbossche.
P.R.L.- MM. Barzin, Duquesne.
F.D.F.
P.S.C. Mme de T'Serclaes.
V.B. M. Laeremans.
Agalev/M. Lozie
Ecolo

B. — Suppléants

Mme Creyf, Mme D'Hondt,
MM.Didden, Leterme,
Mme Verhoeven.
HH. Dallons, Eerdeken, Minne,
Biefnot.
MM. Chevalier, De Croo, van den
Abeelen, Versnick.
MM. Delathouwer, Vande Lanotte,
Van der Maelen.
Mme Herzet, MM. Maingain,
Simonet.
MM. Beaufays, Mme Cahay-André.
MM. Annemans, De Man.
M. Decroly, Mme Schüttringer.

C. — Membres sans voix délibérative

V.U. M. Bourgeois.

Voir :

- 206 - 95 / 96 :

- N° 1 : Proposition de loi de M.Duquesne.
- N°s 2 tot 5 : Amendements.
- N° 6 : Rapport.
- N° 7 : Texte adopté par la comission.
- N° 8 : Amendement.
- N° 9 : Avis du Conseil d'Etat.
- N°s 10 et 11: Amendements.

Voir aussi :

- N° 13 : Texte adopté par la comission.

(*) Quatrième session de la 49ème législature

DAMES EN HEREN,

Uw commissie heeft op 7 juli 1998 de amendementen nrs. 10 tot 13 besproken die de Kamer op 1 juli 1998 naar had verzonden, nadat de Raad van State op 23 juni advies had uitgebracht over het door de commissie geamendeerde wetsvoorstel (zie Stuk nr. 206/9).

I. INLEIDING VAN DE HEER DUQUESNE, INDIENER VAN HET WETSVOORSTEL

In verband met de door de Raad van State geuite grondwettigheidsbezwaren verwijst *de heer Duquesne* in de eerste plaats naar de antwoorden die hij in plenaire vergadering heeft naar voren gebracht.

Teneinde tegemoet te komen aan de kritiek die reeds in een officieus advies over het oorspronkelijke wetsvoorstel door het Hof van Cassatie was verwoord en die nu door de Raad van State wordt overgenomen, heeft de indiener van het wetsvoorstel in een eerste stadium het verzoek tot uitlegging omgevormd tot een prejudiciële vraag gekoppeld aan een geschil. Men kan zijns inziens dan ook niet meer beweren dat het Hof van Cassatie ertoe gebracht zal worden de wet te interpreteren bij wege van algemene en als regel geldende beschikking. Het uitleggen van de wetten in het kader van een prejudiciële vraag behoort nu eenmaal tot de normale opdrachten van een Hof van Cassatie. De spreker betreurt het in dat verband dat de Raad van State in zijn advies niet ten volle rekening heeft gehouden met de wijzigingen die het wetsvoorstel ten opzichte van de oorspronkelijke versie heeft ondergaan.

In amendement nr. 10 (Stuk nr. 206/8) worden niettemin op een aantal punten nieuwe wijzigingen voorgesteld. Om elke verwarring met de techniek van de prejudiciële vragen aan het Arbitragehof of aan het Hof van Justitie te Luxemburg uit te sluiten is daarin nu sprake van een verzoek tot prejudicieel advies. In tegenstelling tot wat voor de voormelde hoven geldt, bindt het antwoord van het Hof van Cassatie de rechter van wie het verzoek uitgaat immers niet. Dat advies is met geen ander dan een moreel of intellectueel gezag bekleed en verschilt daarin trouwens niet van de meeste andere arresten die het Hof van Cassatie wijst.

Daarenboven wordt in het amendement rekening gehouden met een aantal opmerkingen aangaande de procedure. De amendementen nrs. 11 en 12 van de heer Barzin (Stuk nr. 206/10) zorgen voor de nodige technische aanpassingen die voortvloeien uit de indiening van amendement nr. 10. Ten slotte heeft de heer Vandeurzen samen met de indiener van het wetsvoorstel een aantal subamendementen op amendement nr. 10 ingediend (Stuk nr. 206/11) die ver-

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre commission a examiné, le 7 juillet 1998, les amendements n°s 10 à 13 que la Chambre lui a renvoyés, le 1er juillet 1998, après que le Conseil d'Etat avait rendu, le 23 juin, un avis sur la proposition de loi amendée par votre commission (voir Doc. n° 206/9).

I. EXPOSÉ INTRODUCTIF DE M. DUQUESNE, AUTEUR DE LA PROPOSITION DE LOI

En ce qui concerne les objections formulées par le Conseil d'Etat quant à la constitutionnalité de la proposition à l'examen, *M. Duquesne* renvoie tout d'abord aux réponses qu'il a données en séance plénière.

Afin de répondre à la critique qui figurait déjà dans un avis officieux de la Cour de cassation concernant la proposition de loi initiale et qui est à présent reprise par le Conseil d'Etat, l'auteur de la proposition de loi a tout d'abord converti la requête en interprétation en une question préjudicielle liée à un litige. Il considère dès lors que l'on ne pourra plus affirmer que la Cour de cassation sera amenée à interpréter la loi par voie de disposition générale et réglementaire. L'interprétation de lois dans le cadre d'une question préjudicielle relève en effet des missions normales de la Cour de cassation. L'intervenant déplore à cet égard que, dans son avis, le Conseil d'Etat n'ait pas pleinement tenu compte des modifications qui ont été apportées à la proposition de loi par rapport à la version initiale.

L'amendement n° 10 (Doc. n° 206/8) tend néanmoins à apporter de nouvelles modifications sur un certain nombre de points. Afin d'éviter toute confusion avec la technique des questions préjudicielles posées à la Cour d'arbitrage ou à la Cour de justice à Luxembourg, il est à présent question d'une demande d'avis préjudiciel. A l'inverse des dispositions prévues pour les cours précitées, la réponse de la Cour de cassation ne s'impose pas au juge qui a formulé la demande. Cet avis ne revêt qu'une autorité purement morale ou intellectuelle, à l'instar, du reste, de la plupart des arrêts rendus par la Cour de cassation.

L'amendement tient en outre compte de certaines observations formulées quant à la procédure. Les amendements n°s 11 et 12 de M. Barzin (Doc. n° 206/10) visent à apporter les adaptations techniques devenues nécessaires à la suite du dépôt de l'amendement n° 10. Enfin, M. Vandeurzen a présenté, conjointement avec l'auteur de la proposition de loi, une série de sous-amendements à l'amendement n° 10 (Doc. n° 206/11), sous-amendements qui visent à pré-

dere nuttige preciseringen van de procedure betreffen. Meer bepaald wordt de zinsnede volgens welke men zich voor het overige moet houden aan de regels inzake voorzieningen in cassatie weggelaten en worden de toepasselijke regels geëxpliciteerd.

II. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 1

De heer Duquesne constateert dat de Raad van State in zijn advies stelt dat het voorstel ertoe strekt een nieuwe bevoegdheid toe te kennen aan het Hof van Cassatie en daarom een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet regelt.

Het advies ligt op dat punt in de lijn van de stelling die de raad daarover eerder heeft ingenomen, maar die niet kan worden gedeeld. Beweren dat sommige aangelegenheden die de bevoegdheid betreffen raken aan de organisatie van de hoven en rechtbanken als bedoeld in het 9° van artikel 77 van de Grondwet is onjuist. Die uitbreiding van het begrip rechterlijke organisatie geeft bovendien aanleiding tot talloze betwistingen en noodgedwongen casuïstische beslissingen.

De heren Bourgeois en Landuyt sluiten zich hierbij aan.

De heer Vandeurzen wijst erop dat het hier niet gaat om een loutere uitbreiding of inperking van bevoegdheid, maar wel om een innovatie op het gebied van de rechtsprekende functie.

De heer Moureaux stelt voor om de parlementaire overlegcommissie te raadplegen, gelet op het feit dat het wetsvoorstel een ingrijpende verandering teweegbrengt in de organieke bepalingen die betrekking hebben op de bevoegdheid van het Hof van Cassatie.

De heer Duquesne acht de raadpleging van de parlementaire overlegcommissie niet nuttig gelet op het principiële standpunt dat die commissie eerder betreffende de interpretatie van het bewuste grondwetsartikel heeft ingenomen en dat in de lijn ligt van de door de Raad van State verdedigde stelling. Hij heeft er evenwel geen bezwaar tegen dat het wetsvoorstel wordt geherkwalificeerd teneinde een eventueel bevoegdheidsconflict met de Senaat te voorkomen.

De heren Barzin en Vandeurzen dienen een amendement nr. 21 in (Stuk nr. 206/11) dat ertoe strekt het wetsvoorstel te herkwalificeren als ressorterend onder de procedure van artikel 77 van de Grondwet.

*
* *

ciser davantage la procédure. Ils visent notamment à supprimer la disposition obligeant à se conformer, pour le surplus, aux règles énoncées pour les pourvois en cassation et à expliciter les règles applicables.

II. DISCUSSION DES ARTICLES

Article 1er

M. Duquesne constate que le Conseil d'État souligne dans son avis que, tendant à attribuer une nouvelle compétence à la Cour de cassation, la proposition règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution.

L'avis se situe, sur ce point, dans le droit fil de la thèse adoptée précédemment par le Conseil d'État, thèse que nous ne pouvons toutefois partager. Il est inexact de prétendre que certaines matières concernant la compétence touchent à l'organisation des cours et tribunaux visée à l'article 77, 9°, de la Constitution. Cette extension de la notion d'«organisation judiciaire» suscite en outre d'innombrables contestations et donne lieu à des décisions forcément casuïstiques.

M. Bourgeois et Landuyt se rallient à ce point de vue.

M. Vandeurzen fait observer qu'il ne s'agit pas, en l'occurrence, d'une simple extension ou réduction de compétence, mais d'une innovation en ce qui concerne la fonction juridictionnelle de la Cour de cassation.

M. Moureaux propose de consulter la commission parlementaire de concertation, étant donné que la proposition de loi modifie radicalement les dispositions organiques relatives à la compétence de la Cour de cassation.

M. Duquesne estime qu'il est inutile de consulter la commission parlementaire de concertation, compte tenu de la position de principe que cette commission a adoptée par le passé en ce qui concerne l'interprétation de l'article de la Constitution concerné, position qui s'inscrit dans le droit fil de la thèse défendue par le Conseil d'État. Il ne voit toutefois aucune objection à ce que la proposition de loi à l'examen soit requalifiée afin d'éviter la survenance éventuelle d'un conflit de compétence avec le Sénat.

MM. Barzin et Vandeurzen présentent un amendement (n° 21 Doc. n° 206/11) tendant à requalifier la proposition comme relevant de la procédure visée à l'article 77 de la Constitution.

*
* *

Amendement nr. 21 en artikel 1, zoals gewijzigd, worden aangenomen met 7 stemmen en 2 onthoudingen.

Art. 1bis (nieuw)

De heer Landuyt dient een amendement nr. 22 in (Stuk nr. 206/11) tot invoeging van een nieuw artikel 1bis, dat evenwel vervangen wordt door amendement nr. 25 van de heren Landuyt en Vandeurzen (Stuk nr. 206/11). Deze amendementen strekken ertoe om in artikel 479 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het optreden van advocaten bij het Hof van Cassatie een afwijking op te nemen, zodat de memorie bedoeld in het bij artikel 3 van het wetsvoorstel voorgestelde artikel 1147ter, tweede lid, niet noodzakelijk door een advocaat bij het hof van Cassatie hoeft te worden ingediend.

De heer Duquesne stemt in met dit amendement. Het was niet de bedoeling van de indiener om het optreden van andere advocaten uit te sluiten, zoals blijkt uit de schriftelijke verantwoording bij amendement nr. 10 (zie Stuk nr. 206/8, blz. 4).

*
* *

Amendement nr. 25 van de heren Landuyt en Vandeurzen wordt eenparig aangenomen.

Art. 2

De heer Barzin heeft in plenaire vergadering een amendement nr. 12 ingediend (Stuk nr. 206/10) dat een aantal technische aanpassingen beoogt die voortvloeien uit amendement nr. 10 op artikel 3.

De heer Moureaux blijft fundamentele bezwaren hebben tegen de invoering van een verzoek tot uitlegging van de wetten door het Hof van Cassatie zoals opgevat door de indiener van het voorstel, dat zijns inziens moeilijk inpasbaar is in het geheel van de in het Belgisch recht bestaande regels inzake wetsinterpretatie.

Het is overigens de vraag of de tekst van het wetsvoorstel, na de wijzigingen die het in de loop van de bespreking heeft ondergaan om tegemoet te komen aan de geopperde grondwettigheidsbezwaren, nog wel beantwoordt aan de doelstellingen van het oorspronkelijke voorstel.

De argumenten die door de indiener worden aangehaald om de kritiek op het wetsvoorstel te ontzenuwen, overtuigen de spreker niet.

Het is niet helemaal juist er, zoals de indiener van het wetsvoorstel, van uit te gaan dat het Hof van Cassatie louter rechtsvragen beslecht. Zelfs als het hof zich niet inlaat met de feiten spreekt het zich

L'amendement n° 21 et l'article 1er, ainsi modifié, sont adoptés à l'unanimité.

Art. 1^{er}bis (nouveau)

M. Landuyt présente un amendement (n° 22 - Doc. n° 206/11) visant à insérer un nouvel article 1^{er}bis, que l'amendement n° 25 de MM. Landuyt et Vandeurzen (Doc. n° 206/11) vise cependant à remplacer. Ces amendements visent à prévoir une dérogation à l'article 478 du Code judiciaire relatif à l'intervention d'avocats à la Cour de cassation, de manière à ce que le mémoire visé à l'article 1147ter, alinéa 2, proposé à l'article 3 de la proposition de loi, ne doive pas nécessairement être déposé par un avocat à la Cour de cassation.

M. Duquesne souscrit à cet amendement. L'objectif de l'auteur n'était pas d'exclure l'intervention d'autres avocats, ainsi qu'il ressort de la justification écrite de l'amendement n° 10 (voir Doc. n° 206/8, p. 4).

*
* *

L'amendement n° 25 de MM. Landuyt et Vandeurzen est adopté à l'unanimité.

Art. 2

M. Barzin présente un amendement (n° 12 - Doc. n° 206/10) tendant à apporter un certain nombre de corrections d'ordre technique qui découlent de l'amendement n° 10 à l'article 3.

M. Moureaux ne peut se départir de ses objections fondamentales à la création d'une requête en interprétation des lois devant la Cour de cassation telle que l'auteur de la proposition de loi la conçoit, car elle lui paraît difficilement insérable dans l'ensemble des règles prévues en droit belge en matière d'interprétation des lois.

Il est d'ailleurs permis de se demander si le texte de la proposition concrétise toujours les objectifs du texte initial, après toutes les modifications qui y ont été apportées pour répondre aux objections constitutionnelles formulées.

Les arguments avancés par l'auteur pour réfuter les critiques dont la proposition de loi a fait l'objet ne convainquent pas l'intervenant.

Il n'est pas tout à fait correct de partir du principe, comme le fait l'auteur de la proposition de loi, que la Cour de cassation ne tranche que des questions de droit. Même si la Cour ne connaît pas du fond, elle se

steeds uit over een welbepaald geval. Daarbij gaat het hof tewerk alsof het de feiten die de feitenrechter op onaantastbare wijze heeft vastgesteld, voor waar aanneemt en past het, uitgaande van die feiten, de wet toe op het geval dat aan het hof wordt voorgelegd.

Het hof spreekt zich nooit uit bij wege van algemene beschikking. Het schept geen recht. De rechterlijke uitspraken, zowel die van het Hof van Cassatie als die van de andere hoven en de rechtbanken, vormen trouwens een geheel en zijn enkel als zodanig een bron van recht.

De uitleggingsarresten die het Hof van Cassatie in het kader van een prejudicieel advies zou geven, zijn niet op dezelfde wijze als de arresten die worden gewezen op een voorziening, gekoppeld aan een welbepaald geval. Aanvankelijk was het zelfs de bedoeling dat het dossier van de rechtspleging niet aan het hof zou worden overgezonden. De specificiteit van het geval werd aldus aan het oordeel van het hof onttrokken.

De uitleggingsarresten ontsnappen dan ook niet aan de kritiek dat zij afbreuk zouden doen aan twee fundamentele rechtsregels, namelijk artikel 84 van de Grondwet, luidens hetwelk alleen de wet een authentieke uitlegging van de wetten kan geven, en artikel 6 van het Gerechtelijk Wetboek, dat de rechters verbiedt in de zaken die aan hun oordeel onderworpen zijn, uitspraak te doen bij wege van algemene en als regel geldende beschikking.

Het feit dat nu bepaald is dat het uitleggingsarrest geen bindende kracht heeft doet daaraan niets af. In werkelijkheid wordt van het hof verwacht dat het aan een wetsbepaling een uitlegging geeft waarbij elkeen zich zal neerleggen en die als noot onder de wettekst terug te vinden zal zijn.

Het wetsvoorstel betekent volgens de spreker dan ook een nieuwe stap in de richting van een «gouvernement des juges».

Hij plaatst ook vraagtekens bij de meerwaarde van niet-bindende uitleggingsarresten ten opzichte van de klassieke arresten van het Hof van Cassatie. In een systeem van prejudiciële vragen in de eigenlijke betekenis van het woord, bindt het prejudicieel arrest de feitenrechter, zodat de kans op tijdwinst reëel is. Het voorgestelde regeling sluit evenwel niet uit dat ook na het uitleggingsarrest verder wordt geprocedeerd, zelfs voor het Hof van Cassatie zelf, met alle moeilijkheden van dien.

De spreker herinnert er tot slot aan dat de indienaar van het wetsvoorstel heeft aangekondigd een verklaring tot grondwetsherziening te zullen indienen om aan de grondwettigheidsbezwaren tegemoet te komen. In dat verband is de spreker van oordeel dat

prononce toujours sur un cas précis et elle procède en l'occurrence en tenant pour vrais les faits constatés de manière souveraine par le juge du fond et en appliquant la loi, sur la base de ces faits, au cas dont elle est saisie.

La cour ne se prononce jamais par voie de disposition générale. Elle ne crée pas le droit. Les décisions de justice, aussi bien celles de la Cour de cassation que celles des autres cours et tribunaux, forment du reste un tout et ne sont créatrices de droit qu'en tant que tel.

Les arrêts interprétatifs que rendrait la Cour de cassation dans le cadre d'un avis préjudiciel ne sont pas liés à un cas déterminé de la même manière que les arrêts rendus sur un pourvoi. Initialement, l'intention était même de ne pas transmettre le dossier de la procédure à la cour. La spécificité du cas était ainsi soustraite à l'appréciation de la cour.

Les arrêts interprétatifs n'échappent dès lors pas à la critique selon laquelle ils violeraient deux règles de droit fondamentales, à savoir l'article 84 de la Constitution, aux termes duquel l'interprétation des lois par voie d'autorité n'appartient qu'à la loi, et l'article 6 du Code judiciaire, qui dispose que les juges ne peuvent se prononcer par voie de disposition générale et réglementaire sur les causes qui leur sont soumises.

Le fait de disposer à présent que l'arrêt interprétatif est dépourvu de toute autorité n'y change rien. En réalité, on attend de la cour qu'elle donne au sujet d'une disposition légale une interprétation devant laquelle chacun s'inclinera et qui se retrouvera en tant que note sous le texte de la loi.

L'intervenant estime dès lors que la proposition de loi à l'examen constitue un nouveau pas vers un «gouvernement des juges».

Il se demande également ce que les arrêts interprétatifs non contraignants apportent de plus par rapport aux arrêts classiques de la Cour de cassation. Dans un système de questions préjudicielles au sens propre, l'arrêt préjudiciel lie le juge du fond, de sorte qu'il peut réellement permettre de gagner du temps. La formule proposée n'exclut toutefois pas la poursuite des procédures après l'arrêt interprétatif, y compris devant la Cour de cassation elle-même, avec toutes les difficultés que cela implique.

L'intervenant rappelle en guise de conclusion que l'auteur de la proposition de loi a annoncé qu'il déposerait une proposition de déclaration de révision de la Constitution afin de tenir compte des objections relatives à la constitutionnalité. L'intervenant estime

de invoering van het verzoek tot uitlegging in ieder geval moet worden uitgesteld totdat de Grondwet is aangepast. Er is geen reden om in deze aangelegenheid af te wijken van de normale procedures.

Hij stelt daarnaast voor dat een gemengde werkgroep zou worden opgericht bestaande uit leden van de Kamer en Senaat om nader te onderzoeken of een dermate ingrijpende hervorming verantwoord is en nuttig zou kunnen zijn.

De heer Duquesne betreurt dat de kritiek die op het wetsvoorstel wordt uitgebracht, op een ogenblik dat het gerecht grondig wordt hervormd steeds neerkomt op de vraag om alles bij het oude te laten.

Zoals hij al eerder heeft uiteengezet, zijn er nochtans afdoende argumenten die pleiten voor het in het wetsvoorstel voorgestelde systeem van prejudiciële adviezen.

Het behoort tot de traditionele taken van het Hof van Cassatie de wet uit te leggen. Dat doet geen afbreuk aan het feit dat de wetgever steeds het laatste woord heeft en de wet kan wijzigen wanneer een interpretatie hem geen voldoening schenkt.

De spreker wijst er verder op dat de procedure in Frankrijk goede resultaten blijkt op te leveren.

Wat het gezag van de uitleggingsarresten betreft, herhaalt de spreker dat dit niet verschilt van de klassieke arresten die het hof na eerste cassatie wijst. De uitleggingsarresten binden de feitenrechter derhalve niet maar stellen hem wel in staat zijn beslissing met volledige kennis van zaken te nemen.

Het hof zal dan ook geen uitspraak doen bij wege van algemene en als regel geldende beschikking. De spreker haalt in dat verband het volgende citaat aan uit de Franse rechtsleer :

«Het zou dan ook verkeerd zijn te besluiten dat het advies het Hof toestaat zich bij een algemene bepaling uit te spreken over de zaken die het krijgt voorgelegd. Indien bij het Hof een verzoek om advies is ingediend, doet het geen uitspraak over een concrete situatie maar beperkt het zich tot het beoordelen van een rechtsvraag die in tal van geschillen rijst, zonder dat het deze beslecht. Wie vreest dat de enige bestaansreden van artikel 5 van de Franse *Code civil* moet worden gezocht in verband met de bedreiging, door «standaard-vonnissen», van de individuele vrijheid en de gelijkheid van de rechtsonderhorigen hoeft zich geen zorgen te maken : met de aanhangigmaking voor advies komt er geen standaard-vonnissen maar een uitlegging van een standaard-begrip, dat overigens niet door het Hof van Cassatie maar door de wetgevende macht wordt geformuleerd.

à cet égard que l'instauration de la requête en interprétation doit en tout cas être différée jusqu'à ce que la Constitution ait été adaptée. Il n'y a aucune raison de déroger en l'occurrence aux procédures normales.

Il propose par ailleurs de créer un groupe de travail mixte, composé de députés et de sénateurs, afin d'examiner si une réforme si radicale se justifie et si elle pourrait s'avérer utile.

M. Duquesne déplore que la critique dont fait l'objet la proposition de loi à l'examen revienne en fait à demander, à un moment où la justice est en pleine réorganisation, de laisser les choses en l'état.

Ainsi qu'il l'a déjà précisé par ailleurs, l'intervenant estime qu'il existe pourtant suffisamment d'arguments qui plaident en faveur du système d'avis préjudiciel que la proposition de loi à l'examen entend instaurer.

L'une des missions traditionnelles de la Cour de cassation consiste à interpréter la loi. Il n'empêche que c'est le législateur qui a toujours le dernier mot et qu'il peut modifier la loi si une interprétation ne le satisfait pas.

L'intervenant ajoute que la procédure semble donner de bons résultats en France.

En ce qui concerne l'autorité des arrêts interprétatifs, l'intervenant répète qu'elle ne diffère pas de celle des arrêts classiques que rend la Cour après une première cassation. Les arrêts interprétatifs ne lient dès lors pas le juge du fond mais lui permettent de statuer en toute connaissance de cause.

La Cour ne se prononcera dès lors pas par voie de disposition générale et réglementaire. L'intervenant cite à cet égard un extrait de la doctrine française :

«Il serait pour autant injuste de conclure que l'avis permet à la cour de se prononcer par voie de disposition générale sur les causes qui lui sont soumises. Saisie d'une demande d'avis, la cour ne se prononce pas sur une situation concrète mais se borne à apprécier une question de droit qui se pose dans de nombreux litiges, sans décider l'issue de ces derniers. Ceux pour qui la seule justification de l'article 5 du Code civil réside dans le risque que ferait courir pour la liberté individuelle et l'égalité des justiciables, l'existence de «jugements-types» peuvent être rassurés : avec la saisine pour avis, il n'y a pas jugement-type, mais interprétation d'une notion-type qui au demeurant n'est pas formulée par la Cour de cassation mais par le pouvoir législatif.

Het is trouwens onzeker of de algemene aard van het advies volstaat om het de bijzondere eigenschap te geven van een regelingsarrest. Men is het er immers over eens dat een dergelijk arrest ook dwingend moet zijn en dat het een bepaalde graad van bestendigheid moet hebben, waardoor het in de toekomst bindend is voor de rechter. Het advies van het Hof is wellicht niet dwingend. Er is rijp beraad geweest over het gebruik van het woord «advies». Een advies is geen eigenlijke rechtspraak die kracht van gewijsde heeft. Het standpunt van het Hof zou niet dwingend mogen zijn voor de rechtbank die erom heeft gevraagd, noch voor de andere rechtbanken of zelfs het Hof van Cassatie. Ook indien het advies als een uitspraak beschouwd zou worden, zou het geen dwingend precedent geweest zijn, omdat een uitspraak van de *Cour suprême* alleen geldt voor de zaak waarop ze betrekking heeft. Het bindend karakter van het advies - zoals van de andere uitspraken van het Hof - vloeit niet voort uit de teksten maar uit de instemming van de feitenrechter met de uitlegging die het bevat. Wat dat betreft, is het advies nauwelijks verschillend van de andere precedents. Ofwel wordt ervan uitgegaan dat de feitenrechters volledig vrij zijn, wat waar is voor de andere uitspraken in het algemeen, aangezien het Franse recht het systeem van het precedent dat eigen is aan de *common law*-regeling verwerpt, ofwel beschouwt men dat de vrijheid van de rechters louter theoretisch is, rekening houdend met de dwingende bevoegdheden van het Hof van Cassatie en dan doet het weinig terzake dat de wet bepaalt dat het advies niet dwingend zou zijn. Het advies heeft een uitzonderlijk gezag omdat het wordt uitgebracht door een bijzonder hoogstaande afdeling van het Hof van Cassatie. Er dient ten andere te worden opgemerkt dat de lagere rechtbanken gevolg hebben gegeven aan alle adviezen de Raad van State.

Aangezien het advies niet dwingend is, zou het *a fortiori* zeker geen enkele duurzaamheid mogen hebben. De algemene draagwijdte van het advies van het Hof van Cassatie onderstelt een bepaalde bestendigheid. Het advies heeft een bepaalde duur omdat dezelfde vraag niet aan het Hof mag worden gesteld in het kader van een nieuwe aanhangigmaking voor advies (die zou niet meer «nieuw» zijn) en omdat het moreel gezag van het advies impliceert dat het Hof zich in werkelijkheid uitspreekt voor de toekomst, ook al kan het zijn uitspraak niet bindend maken voor de feitenrechter.

Er moet dus worden besloten dat de kenmerken van het advies het niet op beslissende wijze onderscheiden van de uitspraken van de *Cour suprême*. Indien het doet denken aan de regelingsarresten van het *Ancien Régime*, dan is dat uitsluitend door het moreel gezag dat het heeft. Het lijkt zelfs moeilijk het als moreel regelingsarrest te beschouwen zonder hetzelfde aspect toe te kennen aan de principiële beslissingen van dat hoogge-rechtshof.

Il est d'ailleurs douteux que le caractère de généralité de l'avis suffise à lui imprimer la caractéristique d'un arrêt de règlement. On s'accorde en effet à exiger d'un tel arrêt qu'il présente également un caractère obligatoire et un certain degré de permanence l'autorisant à lier le juge pour l'avenir. Le caractère obligatoire fait sans doute défaut à l'avis de la cour. L'utilisation du terme «avis» a été mûrement réfléchie. L'avis n'est pas un acte juridictionnel revêtu de l'autorité de la chose jugée. Le point de vue exprimé par la cour ne devrait s'imposer ni à la juridiction qui l'a sollicité, ni aux autres juridictions, ni même à la Cour de cassation. Aurait-il été qualifié de décision, que l'avis n'aurait d'ailleurs pas été un précédent obligatoire, une décision de la Cour suprême ne valant que pour l'affaire en cause. Le caractère obligatoire de l'avis - comme des autres décisions de la cour - ne résulte pas des textes mais de l'adhésion des juridictions du fond à l'interprétation qu'il énonce. En cela, l'avis ne se distingue guère des autres précédents. Ou l'on considère que la liberté des juges du fond est entière, et c'est vrai des autres décisions en général, puisque le droit français rejette le système du précédent propre aux systèmes de Common Law : ou l'on considère que la liberté des juges est toute théorique, compte tenu des pouvoirs de coercition de la Cour de cassation et peu importe alors que la loi ait prévu que l'avis ne serait pas obligatoire. Le fait qu'il soit prononcé par une formation particulièrement prestigieuse de la Cour de cassation lui confère une autorité exceptionnelle. Il est d'ailleurs à noter que les avis exprimés par le conseil d'Etat ont tous été suivis par les juridictions inférieures.

L'avis n'étant pas obligatoire, *a fortiori*, il ne devrait y être attaché aucun caractère de permanence. Mais le caractère de généralité de l'avis donné par la Cour de cassation suppose une certaine permanence. L'avis est affecté d'une certaine durée parce que la même question ne peut être posée à la cour dans le cadre d'une nouvelle saisine pour avis (elle ne serait plus «nouvelle»), et parce que l'autorité morale attachée à l'avis fait que la cour se prononce en réalité pour l'avenir - même si elle ne peut par son prononcé, lier les juridictions du fond.

Force est de conclure que les traits originaux de l'avis ne le distinguent pas de façon fondamentale des décisions de la Cour suprême. S'il rappelle les arrêts de règlement de l'Ancien Régime, c'est uniquement par l'autorité morale qui s'y attache. Il paraît même difficile de le qualifier d'arrêt de règlement moral sans reconnaître le même caractère aux décisions de principe de la Haute juridiction.

Mag worden gesteld dat men het Hof van Cassatie doet afwijken van zijn functie door het uitspraken te laten doen over rechtsvragen zonder geschillen te beslechten? Door de taak van de rechter te beperken tot het vinden van een oplossing die eigen is voor elk geschil in het bijzonder, lijkt artikel 5 van de Franse *Code civil* aan de rechtspraak een rol te bedelen die vooral op de rechterlijke macht is gericht. Door het Hof van Cassatie de mogelijkheid te beiden uitlegging te geven aan het recht zonder dat daartoe een voorziening moet worden ingesteld, scheidt de wet de rechterlijke bevoegdheden van de normatieve functies van de rechtspraak. Dat onderscheid is echter niet nieuw. Indien de procureur-generaal van het Hof een voorziening in het belang van de wet instelt, mag het Hof elke schending van de wet bestraffen die niet door de partijen is aangevoerd, zonder dat deze de eventuele verbreking kunnen doen gelden. (Anne-Marijke MORGAN DE RIVERY-GUILLAUD, *La Semaine Juridique (J.P.C.)*, éd. G, n° 15, blz. 173).

De spreker is van oordeel dat de commissie mede in het licht van deze argumentatie haar keuze kan maken.

De heer Bourgeois vraagt wat precies het nut is dat de indiener van het wetsvoorstel van deze nieuwe taak voor het Hof van Cassatie verwacht.

Zullen partijen in een geschil ervan afzien om cassatieberoep in te stellen wanneer het Hof van Cassatie over het in het geding zijnde rechtspunt reeds een advies heeft gegeven? Men moet in dat verband constateren dat thans in de praktijk talloze voorzieningen worden ingediend die dezelfde rechtsvraag betreffen. Zal een en ander niet tot vertraging van de rechtsgang en tot hogere kosten leiden? Eerst wordt een procedure binnen de procedure gevoerd over de prejudiciële vraag, vervolgens de uitleggingsprocedure voor het Hof van Cassatie - moet hiervoor een beroep worden gedaan op advocaten bij het Hof van Cassatie? -, vervolgens kan een discussie ontstaan over de betekenis en draagwijdte van het niet met redenen omklede advies van het Hof van Cassatie, en ten slotte blijft nog altijd een voorziening in cassatie mogelijk, zelfs over de reeds aan het Hof voorgelegde rechtsvraag.

De heer Duquesne antwoordt dat moeilijk kan worden voorspeld of de feitenrechters op deze procedure vaak beroep zullen doen en hoe de partijen zich zullen gedragen, noch hoe het Hof van Cassatie deze nieuwe taak zal uitvoeren.

In Frankrijk wordt de procedure met mate gebruikt. Zij heeft het wel mogelijk gemaakt over bepaalde technische vragen sneller eenheid in de jurisprudentie te bereiken.

Peut-on affirmer qu'en permettant à la Cour de cassation de se prononcer sur des questions de droit sans trancher de litiges, on dénature sa fonction? En cantonnant le juge dans l'élaboration d'une solution propre à chaque litige en particulier, l'article 5 du Code civil semble assigner à la jurisprudence un rôle essentiellement juridictionnel. Certes, en donnant la possibilité à la Cour de cassation d'interpréter le droit sans être saisie d'un pourvoi, la loi dissocie les attributions juridictionnelles des fonctions normatives de la jurisprudence. Mais cette dissociation n'est pas un phénomène nouveau. Saisie par son procureur général d'un pourvoi dans l'intérêt de la loi, la cour peut sanctionner toute violation de la loi qui n'aurait pas été relevée par les parties, sans que celles-ci puissent se prévaloir de la cassation éventuelle». (Anne-Marijke MORGAN DE RIVERY-GUILLAUD, *La Semaine Juridique (J.P.C.)*, éd. G, n° 15, blz. 173).

L'intervenant estime que la commission peut faire son choix notamment à la lumière de cette argumentation.

M. Bourgeois demande quelle sera, selon l'auteur de la proposition de loi, l'utilité précise de cette nouvelle mission de la cour de cassation.

Les parties litigantes renonceront-elles à se pourvoir en cassation lorsque la Cour de cassation aura déjà donné un avis sur la question de droit litigieuse? Force est de constater, à cet égard, que dans la pratique de nombreux pourvois en cassation portent sur la même question de droit. Ne risque-t-on pas de voir l'administration de la justice ralentir et les frais augmenter? Il y aura tout d'abord une procédure dans la procédure au sujet de la question préjudicielle, ensuite la procédure d'interprétation devant la Cour de cassation - faudra-t-il, en l'occurrence, faire appel à un avocat à la Cour de cassation? - ensuite une discussion éventuelle au sujet du sens et de la portée de l'avis non motivé de la Cour de cassation, et, enfin, un pourvoi en cassation reste toujours possible, même au sujet de la question de droit déjà soumise à la Cour?

M. Duquesne répond qu'il est difficile de prévoir la fréquence à laquelle les juges du fond feront appel à cette procédure, le comportement des parties et la manière dont la Cour de cassation remplira cette nouvelle fonction.

En France, cette procédure est utilisée avec modération. Elle a toutefois permis d'obtenir plus rapidement une jurisprudence uniforme sur certaines questions techniques.

Daarbij zij opgemerkt dat het Franse systeem ruimer is, aangezien ook de rechtbanken in eerste aanleg het advies van het Hof van Cassatie kunnen vragen. Op vraag van de regering is het opzet van het wetsvoorstel beperkt gehouden. In een eerste fase werd de voorkeur gegeven aan een voorzichtige aanpak.

Wat het niet-motiveren van de uitleggingsarresten betreft, werd er uiteindelijk voor gekozen het Franse model te volgen. Het is de bedoeling dat het Hof van Cassatie zo vrij mogelijk kan beslissen wanneer de zaak later in het kader van een voorziening in cassatie opnieuw aan hof wordt voorgelegd.

De spreker preciseert tot slot dat de partijen geen beroep hoeven te doen op advocaten bij het Hof van Cassatie (zie betreffende dit punt de bespreking van artikel 1bis (nieuw)).

De heer Landuyt juicht het toe dat partijen in een geschil door het wetsvoorstel een uitspraak van het hof kunnen verkrijgen zonder het einde van de procedure te hoeven afwachten en de kosten van een voorziening te moeten dragen.

*
* *

Amendement nr. 2 van de heer Barzin, ter vervanging van het artikel, en bijgevolg artikel 2, worden eenparig aangenomen.

Art. 3

De heren Duquesne, Giet en Landuyt en mevrouw de T'Serclaes hebben na indiening van het eerste verslag een *amendement nr. 10* ingediend (Stuk nr. 206/8) ter vervanging van het artikel en waarbij wordt voorgesteld in het Gerechtelijk Wetboek een artikel 1147bis en een artikel 1147ter in te voegen.

De heer Duquesne verwijst naar de toelichting die in plenaire vergadering werd gegeven alsook naar de schriftelijke verantwoording van het amendement.

De heren Vandeurzen en Duquesne hebben op dit amendement de *subamendementen nrs. 14 tot 20* ingediend (Stuk nr. 206/11) die *amendement nr. 13 van de heer Vandeurzen* (Stuk nr. 206/8) vervangen.

Artikel 1147bis, eerste lid

Subamendement nr. 14 van de heren Vandeurzen en Duquesne strekt ertoe het voorgestelde artikel 1147bis, eerste lid, te doen voorafgaan door de woorden «Onverminderd de bevoegdheid van het Arbitragehof».

Il est à noter, par ailleurs, que le système français est plus large, dès lors que même les tribunaux de première instance peuvent demander l'avis de la Cour de cassation. La portée de la proposition de loi à l'examen a été réduite à la demande du gouvernement. Dans une première phase, on a préféré agir avec prudence.

En ce qui concerne l'absence de motivation des arrêts interprétatifs, le but était d'accorder à la Cour de cassation la plus grande latitude possible au cas où elle serait à nouveau saisie ultérieurement dans le cadre d'un pourvoi en cassation.

L'intervenant précise enfin que les parties ne sont pas tenues de faire appel à un avocat à la Cour de cassation (voir à ce sujet la discussion de l'article 1bis (nouveau)).

M. Landuyt se félicite que la proposition de loi à l'examen permette aux parties litigantes d'obtenir un arrêt de la cour sans devoir attendre la fin de la procédure et supporter les frais d'un pourvoi.

*
* *

L'amendement n° 2 de M. Barzin, tendant à remplacer l'article, et par conséquent l'article 2 sont adoptés à l'unanimité.

Art. 3

MM. Duquesne, Giet et Landuyt et Mme de T'Serclaes présentent, après le dépôt du premier rapport, un *amendement (n° 10 - Doc. n° 206/8)* visant à remplacer l'article par une disposition insérant des articles 147bis et 147ter dans le Code judiciaire.

M. Duquesne renvoie au commentaire qu'il a fait en séance plénière ainsi qu'à la justification écrite de l'amendement.

MM. Vandeurzen et Duquesne présentent à cet amendement des *sous-amendements (n°s 14 à 20 - Doc. n° 206/11)* qui remplacent l'*amendement n° 13 de M. Vandeurzen* (Doc. n° 206/8)

Article 1147bis, alinéa 1er

Le sous-amendement n° 14 de MM. Vandeurzen et Duquesne vise à faire précéder l'article 1147bis, alinéa 1er, proposé par les mots «Sans préjudice de la compétence de la Cour d'arbitrage».

De heer Vandeurzen legt uit dat een verzoek tot uitlegging bij het Hof van Cassatie nooit tot voorwerp kan hebben de toetsing van een wet aan een bevoegdheidsverdelende regel of aan de artikelen 10, 11 of 24 van de Grondwet.

De vertegenwoordiger van de minister meent dat dit niet in de wet moet worden geëxpliciteerd. Het Hof van Cassatie is immers niet bevoegd om de wet aan de Grondwet te toetsen.

De heer Moureaux merkt op dat er trouwens andere prejudiciële procedures zijn die kunnen overlappen.

De heer Duquesne acht het daarom beter de tekst ongewijzigd te laten. Het verzoek tot uitlegging wil immers geen afbreuk doen aan die procedures.

Subamendement nr. 15 van de heren Vandeurzen en Duquesne strekt ertoe te preciseren dat het rechtscollege ook ambtshalve een prejudicieel verzoek tot uitlegging aanhangig kan maken.

De heer Moureaux vraagt of het rechtscollege in dat geval de debatten niet moet heropenen om de partijen in staat te stellen dit punt te bespreken.

De heer Duquesne antwoordt bevestigend.

De heer Moureaux vraagt of het rechtscollege zelfs wanneer alle voorwaarden daartoe vervuld zijn, toch kan beslissen geen verzoek aanhangig te maken. In het systeem van de prejudiciële vragen is het in dat geval daartoe verplicht.

De heer Duquesne onderstreept dat het hier niet gaat om een prejudiciële vraag. Bovendien zal het rechtscollege zijn beslissing op dit punt moeten motiveren, bijvoorbeeld door te verwijzen naar vaste jurisprudentie die de oplossing biedt voor de gestelde rechtsvraag.

De vertegenwoordiger van de minister voegt eraan toe dat de vraag eerder theoretisch is, aangezien het rechtscollege in ieder geval een ruime beoordelingsbevoegdheid heeft en altijd van oordeel kan zijn dat de norm die moet worden toegepast duidelijk is. Tegen de beslissing van de feitenrechter over de zaak zelf zal overigens cassatieberoep kunnen worden ingesteld.

De heer Bourgeois vraagt hoe de partijen de rechter moeten uitnodigen een verzoek aanhangig te maken. Moet dat gebeuren bij conclusie?

De heer Duquesne antwoordt bevestigend.

M. Vandeurzen précise qu'une demande en interprétation introduite auprès de la Cour de cassation ne peut jamais avoir pour objet de vérifier la conformité d'une loi à une règle répartitrice de compétences ou aux articles 10, 11 ou 24 de la Constitution.

Le représentant du ministre estime qu'il n'est pas nécessaire d'apporter cette précision dans la loi. La Cour de cassation n'est en effet pas habilitée à vérifier la conformité de la loi à la Constitution.

M. Moureaux fait observer que d'autres procédures préjudicielles pourraient d'ailleurs faire double emploi.

Aussi *M. Duquesne* juge-t-il préférable de ne pas modifier le texte. La demande en interprétation ne vise en effet pas à porter atteinte à ces procédures.

Le sous-amendement n° 15 de MM. Vandeurzen et Duquesne tend à préciser que la juridiction peut également introduire d'office une demande d'interprétation à titre préjudiciel.

M. Moureaux demande si, dans ce cas, la juridiction ne doit pas rouvrir les débats afin de permettre aux parties d'examiner ce point.

M. Duquesne répond par l'affirmative.

M. Moureaux demande si, lorsque toutes les conditions sont réunies, la juridiction peut malgré tout décider de ne pas introduire de demande. Dans le système des questions préjudicielles, elle y est obligée en pareil cas.

M. Duquesne souligne qu'il ne s'agit pas en l'occurrence d'une question préjudicielle. La juridiction devra en outre motiver sa décision sur ce point, par exemple en renvoyant à une jurisprudence constante offrant une solution au problème de droit posé.

Le représentant du ministre ajoute que la question est de nature plutôt théorique, étant donné que la juridiction, en tout état de cause, dispose d'un pouvoir d'appréciation étendu et qu'elle peut toujours estimer que la norme qui doit être appliquée est claire. Il sera du reste possible de se pourvoir en cassation contre la décision du juge du fond sur l'affaire elle-même.

M. Bourgeois demande comment les parties doivent inviter le juge à saisir la Cour d'une demande? Sera-ce par voie de conclusion?

M. Duquesne répond par l'affirmative.

De heer Bourgeois dient ten slotte een *sub-amendement* nr. 23 in (Stuk nr. 206/11) dat een terminologische verduidelijking beoogt in de Nederlandse tekst. Het woord «beroep» wordt vervangen door het woord «rechtsmiddel», zodat er geen enkele twijfel over bestaat dat tegen de weigering van het rechtscollege om een verzoek tot uitlegging aan het Hof van Cassatie voor te leggen, geen voorziening kan worden ingesteld.

Art. 1147bis, derde lid

Subamendement nr. 16 van de heren Vandeurzen en Duquesne strekt ertoe de bepaling van het derde lid te verplaatsen naar het tweede lid, waarbij die bepaling inhoudelijk beter aansluit.

Art. 1147bis, vierde en vijfde lid (nieuw)

Subamendement nr. 17 van de heren Vandeurzen en Duquesne strekt tot invoeging van een nieuw vierde en een nieuw vijfde lid waarin, naar analogie van wat geldt in verband met prejudiciële vragen aan het Arbitragehof, twee gronden van onontvankelijkheid van het verzoek tot uitlegging worden toegevoegd : de vordering ingesteld bij het rechtscollege is niet ontvankelijk om procedure-redenen die ontleend zijn aan normen die zelf niet het voorwerp uitmaken van het prejudicieel verzoek tot uitlegging, en het Hof van Cassatie verklaart het verzoek onontvankelijk indien het reeds uitspraak heeft gedaan op een verzoek of een beroep met hetzelfde onderwerp.

De heer Bourgeois constateert dat alvast het Hof van Cassatie door zijn eigen arresten gebonden zal zijn en in die mate bij algemene en als regel geldende beschikking uitspraak doet.

De heer Vandeurzen ontkent dat. Het hof is niet gebonden; het verklaart enkel het verzoek onontvankelijk. Een later cassatieberoep is nog steeds mogelijk.

De heer Moureaux vraagt wat precies bedoeld wordt met een verzoek of een beroep met «hetzelfde onderwerp». In tegenstelling tot wat het geval is voor het Arbitragehof betreft het hier geen normen die getoetst moeten worden aan andere normen, maar normen die moeten worden uitgelegd. Wanneer kan men zeggen dat een norm is uitgelegd ? Over artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek bestaat bijvoorbeeld een overvloedige jurisprudentie. Het lijkt niet de bedoeling te zijn dat alleen verzoeken zouden kunnen worden ingesteld in verband met normen waarover nog geen uitspraken bestaan. Het toepassingsgebied van de regeling zou dan immers zeer beperkt zijn. De uitdrukking «hetzelfde onderwerp» lijkt dan ook eerder betrekking te moeten hebben op een bijzonder toepassingsgeval. Daaruit zou dan evenwel moeten

Enfin, *M. Bourgeois* présente un *sous-amendement* (n° 23, Doc. 206/11) qui tend à apporter une précision de nature terminologique dans le texte néerlandais : le mot «beroep» est remplacé par le mot «rechtsmiddel» de manière à ne laisser subsister aucun doute quant au fait que le refus de la juridiction de saisir la Cour de cassation d'une demande en interprétation n'est pas susceptible de pourvoi.

Art. 1147bis, alinéa 3

Le sous-amendement n° 16 de MM. Vandeurzen et Duquesne tend à déplacer la disposition de l'alinéa 3 vers l'alinéa 2, étant donné que cette disposition y est mieux à sa place sur le plan du contenu.

Art. 1147bis, alinéas 4 et 5 (nouveaux)

Le sous-amendement n° 17 de MM. Vandeurzen et Duquesne tend à insérer un alinéa 4 et un alinéa 5 (nouveaux), qui, par analogie avec les dispositions relatives aux questions préjudicielles devant la Cour d'arbitrage, ajoutait deux motifs d'irrecevabilité en ce qui concerne la demande d'interprétation: l'action introduite devant la juridiction est irrecevable pour des motifs de procédure tirés de normes ne faisant pas elles-mêmes l'objet de la demande préjudicielle d'interprétation et la Cour de cassation déclare la demande irrecevable lorsqu'elle a déjà statué sur une demande ou un recours ayant le même objet.

M. Bourgeois constate que la Cour sera déjà liée par ses propres arrêts et que, dans cette mesure, elle se prononce par voie de disposition générale et réglementaire.

M. Vandeurzen conteste cette analyse. La Cour n'est pas liée; elle déclare uniquement que la demande est irrecevable. Il est toujours possible de se pourvoir en cassation plus tard.

M. Moureaux demande ce que l'on entend exactement par demande ou recours «ayant le même objet». Il ne s'agit pas, comme dans le cas d'une question préjudicielle adressée à la Cour d'arbitrage, de confronter des normes à d'autres normes, mais il s'agit en l'occurrence d'interpréter des normes. Quand peut-on dire qu'une norme a été interprétée? Il existe, par exemple, une jurisprudence abondante au sujet de l'article 1382 du Code civil. L'objectif ne semble pas être de n'autoriser que les demandes relatives à des normes au sujet desquelles la Cour ne s'est pas encore prononcée. Le champ d'application de la procédure serait dans ce cas très limité. L'expression «le même objet» semble dès lors devoir viser un cas d'espèce. S'il en est ainsi, on ne peut qu'en inférer que l'arrêt interprétatif aura une portée plutôt limitée et

worden besloten dat het uitleggingsarrest een eerder beperkte draagwijdte zal hebben en dat de doelstelling om eenvormigheid in de rechtspraak te bereiken eerder illusoir is. Het nut van het wetsvoorstel lijkt dan veeleer te liggen in het feit dat lange en dure procedures worden voorkomen door in een vroeger stadium van de procedure op een uitspraak van het Hof van Cassatie aan te sturen. In die doelstelling kan de spreker zich vinden.

Ware het dan evenwel niet logischer de techniek van de prejudiciële vraag consequent door te voeren, zodat het rechtscollege waarvan de vraag uitgaat, door de uitspraak van het hof gebonden is? Men zou zelfs kunnen bepalen dat een latere voorziening met hetzelfde voorwerp onontvankelijk is.

De heer Duquesne beaamt dat het verzoek tot uitlegging noodzakelijk betrekking zal hebben op een precies rechtspunt dat naar aanleiding van een geschil is gerezen en dat opgehelderd moet worden om over dat geschil uitspraak te kunnen doen. Ingaand op het aangehaalde voorbeeld van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, bevestigt de spreker dat uiteraard verzoeken kunnen worden voorgelegd die er toe strekken uitsluitel te krijgen over bepaalde toepassingsmoeilijkheden waartoe dat artikel nog steeds aanleiding geeft.

Voor het overige herhaalt de spreker dat het wetsvoorstel geen systeem van prejudiciële vragen beoogt in te voeren. Het past in een geheel van interpretatiemechanismen die alle bijdragen tot het tot stand brengen van een duidelijke jurisprudentie. Het biedt het voordeel dat de feitenrechter via een eenvoudige, snelle en goedkope procedure wordt geholpen bij het oplossen van moeilijke rechtsvragen zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de regels betreffende het uitoefenen van rechtsmiddelen en aan de bevoegdheid van de feitenrechter. De spreker acht het trouwens wat dit laatste punt betreft niet uitgesloten dat het Hof van Cassatie na een verzoek tot uitlegging onontvankelijk te hebben verklaard, bijvoorbeeld omdat naar de mening van het hof de daarin gestelde rechtsvraag reeds in talrijke arresten is beslecht, er later alsnog toe gebracht kan worden een andere oplossing te aanvaarden.

De vertegenwoordiger van de minister verklaart met het amendement in te stemmen, met dien verstande dat er geen twijfel over kan bestaan dat de andere ontvankelijkheidsvoorwaarden van artikel 1142bis eveneens vervuld moeten zijn.

Art. 1147bis, zesde lid

Subamendement nr. 18 van de heren Vandeurzen en Duquesne strekt ertoe de bepaling van het laatste lid te doen aansluiten bij artikel 30 van de wet op het Arbitragehof.

qu'il est plutôt illusoire de croire que l'on pourra uniformiser la jurisprudence. L'intérêt de la proposition de loi semble dès lors résider plutôt dans le fait qu'elle permet d'éviter les procédures longues et coûteuses en offrant la possibilité de solliciter l'avis de la Cour de cassation à un stade moins avancé de la procédure, ce qui, pour l'intervenant, est une bonne chose.

N'eût-il toutefois pas été plus logique d'appliquer la technique de la question préjudicielle de manière conséquente, en prévoyant que la juridiction dont émane la question est liée par l'arrêt de la Cour de cassation? On pourrait même prévoir l'irrecevabilité de tout pourvoi ultérieur ayant le même objet.

M. Duquesne confirme que la requête en interprétation aura forcément trait à un point de droit précis qui aura été soulevé dans le cadre d'un litige et qui devra être éclairci pour permettre à la juridiction du fond de trancher le litige. En ce qui concerne l'article 1382 du Code civil, cité comme exemple, l'intervenant confirme que des requêtes pourront bien sûr être introduites afin de trancher certains problèmes auxquels l'application de l'article précité continue de donner lieu.

Pour le reste, l'intervenant rappelle que la proposition de loi ne vise pas à instaurer un système de questions préjudicielles. Le système proposé s'insère dans un ensemble de mécanismes d'interprétation qui contribuent tous à établir une jurisprudence claire. Il offre l'avantage de permettre au juge du fond de se faire assister, par le biais d'une procédure simple, rapide et peu coûteuse, en vue de résoudre des questions de droit complexes, et ce, sans porter atteinte aux règles régissant l'exercice des recours et la compétence du juge du fond. S'agissant de ce dernier point, l'intervenant estime d'ailleurs qu'il n'est pas exclu qu'après avoir déclaré une requête en interprétation irrecevable parce qu'elle estimait, par exemple, que la question de droit posée avait déjà été tranchée dans de nombreux arrêts, la Cour de cassation soit amenée ultérieurement à accepter une autre solution.

Le représentant du ministre déclare qu'il peut marquer son accord sur cet amendement, pour autant qu'il ne subsiste aucun doute quant au fait que les autres conditions d'irrecevabilité prévues par l'article 1142bis doivent également être remplies.

Art. 1147bis, alinéa 6

Le sous-amendement n° 18 de MM. Vandeurzen et Duquesne tend à aligner la disposition du dernier alinéa sur l'article 30 de la loi sur la Cour d'arbitrage.

Art. 1147ter, eerste lid

Subamendement nr. 19 van de heren Vandeurzen en Duquesne strekt ertoe ook inzake de overzending van de expeditie van de beslissing en de mogelijkheid voor het Hof van Cassatie om het verzoek tot uitlegging te herformuleren aan te sluiten bij de overeenkomstige bepalingen van de wet op het Arbitragehof (de artikelen 27, §§ 1 en 2). Daarnaast wordt voorgesteld dat het dossier van de rechtspleging eveneens aan het hof wordt overgezonden om het hof in staat te stellen de ontvankelijkheid van het verzoek te beoordelen.

Artikel 1147ter, zesde lid

Subamendement nr. 20 van de heren Vandeurzen en Duquesne strekt tot weglating van het zesde lid.

De heer Vandeurzen legt uit dat de verwijzing naar de regels inzake voorzieningen in cassatie verwarring schept. In het artikel werd trouwens een bepaling ingevoegd volgens welke de partijen in het geding beschikken over een termijn van 30 dagen om een memorie in te dienen.

De heer Moureaux vraagt of het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens geen debat op tegenspraak vereist.

De heer Duquesne wijst erop dat schriftelijke procedures niet in strijd zijn met de bepalingen van dat verdrag. De spreker is evenwel van oordeel dat het Hof van Cassatie, zo het dat nuttig oordeelt, de partijen kan horen teneinde zijn informatie te vervolledigen.

*
* *

Amendement nr. 13 van de heer Vandeurzen, subamendement nr. 14 van de heren Vandeurzen en Duquesne en subamendement nr. 24 van de heer Verherstraeten (cf. artikel 1bis (*nieuw*)) worden ingetrokken.

De subamendementen nrs. 23 van de heer Bourgeois en 15 tot 20 van de heren Vandeurzen en Duquesne en amendement nr. 10 van de heren Duquesne, Giet, Landuyt en mevrouw de T'Serclaes, zoals gewijzigd, worden eenparig aangenomen.

Het opschrift van het wetsvoorstel wordt aangepast zoals voorgesteld in amendement nr. 11 van de heer Barzin.

Het wetsvoorstel, zoals gewijzigd, wordt eenparig aangenomen.

De rapporteur,

J. BARZIN

De voorzitter a.i.,

R. LANDUYT

Art. 1147ter, alinéa 1er

Le sous-amendement n° 19 de MM. Vandeurzen et Duquesne tend à aligner les dispositions de la loi proposée sur celles de la loi sur la Cour d'arbitrage en ce qui concerne également la transmission de l'expédition de la décision et la possibilité pour la Cour de cassation de reformuler la demande d'interprétation (article 27, §§ 1er et 2). Il est en outre proposé que le dossier de la procédure soit également transmis à la cour afin de lui permettre de se prononcer sur la recevabilité de la demande.

Article 1147ter, alinéa 6

Le sous-amendement n° 20 de MM. Vandeurzen et Duquesne tend à supprimer l'alinéa 6.

M. Vandeurzen explique que le renvoi aux règles relatives aux pourvois en cassation prête à confusion. L'article contient d'ailleurs une disposition supplémentaire prévoyant que les parties à la cause disposent d'un délai de 30 jours pour déposer un mémoire.

M. Moureaux demande si la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme ne requiert pas un débat contradictoire.

M. Duquesne précise que les procédures écrites ne sont pas contraires aux dispositions de ladite convention. Il estime toutefois que la Cour de cassation peut, si elle le juge utile, entendre les parties afin de compléter son information.

*
* *

L'amendement n° 13 de M. Vandeurzen, le sous-amendement n° 14 de MM. Vandeurzen et Duquesne et le sous-amendement n° 24 de M. Verherstraeten (voir art. 1^{er}bis (*nouveau*)) sont retirés.

Les sous-amendements n° 23 de M. Bourgeois et n°s 15 à 20 de MM. Vandeurzen et Duquesne et l'amendement n° 10 de MM. Duquesne, Giet, Landuyt et Mme de T'Serclaes, ainsi modifié, sont adoptés à l'unanimité.

L'intitulé de la proposition de loi est adapté conformément à l'amendement n° 11 de M. Barzin.

La proposition de loi, telle qu'elle a été modifiée, est adoptée à l'unanimité.

Le rapporteur,

J. BARZIN

Le président a.i.,

R. LANDUYT